

REGÉLŐ.

PESTEN vasárnap július 12^{kén} 1835.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csütörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. A' szerkezői hivatalban évnegyedenként 's képek nélkül is válthatni példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ÉLET - TÖRTÉNET.

Zumalacarrèguy Tamás.

(Képrajzával együtt.)

A' politikai hirlapokból már ismerni fogja ugyan olvasóink nagy része korunknak ezen nevezetes emberét: de minthogy ez uttal képevel kedveskedünk, egyszersmind életéből némelly vonásokat, mellyek a' Spanyolok lelkét is bélyegzik némileg, közleni érdekeltenek nem tartottuk. — Don Zumalacarrèguy Tamás született 1789-ben Ormaisteguiban Guipuscoa tartomány kis helységében nem messze Cegarnátóligen tisztos szülöktől. Elhagyván a' törvény-tanulást, már 1815-ben, tehát 26-dik évében, alezredes (Oberstlieutenant) volt; 1820-ban a' gyalogságnál kapitánságot viselt. A' zsbongó 1821-ik esztendőben Pampelunában örkedett, 's mivel az 1812-ki constitutio ellen-sége volt, ezrede tisztjeinek gyűlölségét annyira magára voná, hogy 1822-ben elhagyá a' cortesek szolgálatját, és az ugy nevezett vallási sereghez lépett által. Itt egy királyi önkénytes sereg kapitánja lön, 's mint ilyen kezdé magát leginkább kitüntetni hadi pályáján. Előbbi élte szakából következő történetet közlenek a' külföldi hirlapok.

1822-ki apr. 7-én a' vallás-tábornak egyik guerillája (szárguldo csapat) a' spanyol Pyreneusok hegyszorosai között egy keskeny szikla-rónán tartá bivouac-ját (éjtábor) nem messze a' Barcellona és Perpignan köztli országúthoz. Jobbra vad olajfákkal benőtt magos szirtek emelkedtek, balra messziről a' tenger terjedett kék színben és nyugottan mint az ég, mellytől a' látkörön azt a' lenyugvó naptól származott hosszú világos felhőfoszlány választá-el. A' Pyreneusok közepén ezen hevenytett tábor, ezen éles arczvonulú 's vitéz férj-fiaknak kis serege, kik elegendőleg alig ruházva 's csak keskeny térre szorítva ezen éjre nyughelyet itt kerestek, furcsa de vonzó látványt mutatott. Némellyek hosszú köpönyegekbe burkolva fatörzsökhez kötött lovaik 's öszvéreik mellett aludtak; mások vacsorát készítének, 's a' tisztok táborszemeket (Vorpost) állítanak-ki a' kis csapat biztosításául. Mennél inkább nevedek az éj setétsége, 's a' Pyreneusok csucsa a' sziklákon keresztül hosszú árnyékokat veté-

nek aljaikhoz: annál jobban lehetett megismerni már messziről a bivouac tüzeit, 's megkülönböztetni a szirt-rónaságon elterült bajnokok homályos rajzvonatait. Időről időre a szél magosabbra lobogtatta a tüzrakások lángjait, 's a Catalonia napjától megbarnult vitézek arczvonalaikra vereses sugár vetődött.

Lassanként a fecsegések, a Sierra-Morenai népmondák, 's az ökör viadali elbeszélések némulni kezdenek, 's a tüzek elaludtak. Semmi se háborítá az éj csendjét, csak néha néha adá vissza a hegységben egyik echo a másiknak az öszvér-csengetyű hangjait, vagy valamely bolero (spanyol dal) vers-szakait, melyet unalmas örködése közben valamelyik tábornok füttyörészett.

Alább a térség felé egy tüzrakás világítá-meg az éjt mintegy felszólítva a veszedelemre vagy az ellenségnek törbe-kerítése végett. Körülötte granit-tuskókon öt-hat ember ült pipázva, 's a nyers tölgyágnak komor lángja csendes mosolygásukat világítá-meg, midőn magos és szalaggal ékesített kalappal fedett fejeiket valamelyik Guerillero felé fordíták, ki általellenökbe valamely sziklához támaszkodva állott.

Ej a menykőbe! — mondá egyik, midőn minden szótagnál ajkán függő cigarróját remegteté — tán azt hiszed, hogy Miguel Antonio, a guerillero, fél magát mutatni? Nem, Istenemre, nem! Sőt a Negroiak (Cortések serege) egész hadnépe, kik, mint Fra Genares mondja, a királyt Cadixba fogva tartják, a Migueleteket nem volna képes akadályozni, hogy a hideg éj közben e hegyeken tüzet ne rakjanak. E hegység a Migueleteké, valaminthogy spanyol ország Ferdinand királyé. Eh viva el rey Fernando! — E szóknál a beszélő néhány cser-ágot taszított lábával a parázs közé, 's a lángok füst-fellebben tekerődtek-fel egészen hozzá, míg az alatt a többiek ismételve hangoztaták: Viva el rey Fernando! Viva Miguel!

Miguel guerillero ama Migueletek vezére volt, kik d'Erolès báró kis seregének előcsapatját képzették. Vitézségét 's merészségét néha még az öreg franczia granátosok is csudálták, midőn a bárónak amaz osztálya a franczia hadsereg 4-dik testével egyesíté magát. Ő néhány magával, mint előboesátott őrszem, az országot szélére állott, hogy a kis táborhoz vivő utat védje, de leginkább, hogy, midőn kardra kell szállni, első lehessen, sőt talán azért is, hogy a veszélyt előcsalhassa: mert álláspontja minden oldalról látható vala, és szavának hangja, melyet nem igyekezék mérsékelni, igen messzire elhallatszott. Éppen egy guerilla-dalnak következő vers-szakát éneklé:

De los bigotes de Riego ,
De la cabeza de Quiroga
Haremos cepillo
Per limpiar cavallo
Del cura Merino

Itt hirtelen félbenhagyá énekét, 's figyelmesen hallgatózott. A' guerillerók csendesen hátok megé veték cataloni csíkos köpönyegöket, 's kevés pillanat mulva a' körül belől uralkodó mély csend mellett könnyen lehete megkülönböztetni a' hangzó lódobogást, melly a' Barzellona felé vivő utról látszott jönni.

Az atochai sz. szüzre mondom — szólla Miguel — ezek Negrók! — Jelt adott tehát, 's azonnal embereinek ketteje futott a' táborba, a' többivel pedig a' sziklákon keresztül rohant ő maga előre az ország ut hosszában, mellynek kanyarulásain hosszú fekete vonal látszott mozogni. Ez a' vidék hadi foglyainak odább szállítványa (Transport) volt, mellyet egy csapat constitutionalista kísért volt Barzellona felé. A' szállítvány e' veszélyes szoros uton rendben és vigyázva léptetett előre.

Midőn e' menet eleje az utnak szélén lesben álló Miguel körébe jutott, ez felugrék, és dörgő szóval a' nélkül, hogy övéinek olly kevés számára ügyelne, kiálta: „Megállj!”

A' katonai commandóhoz gépelyeges engedelemmel szokott csoport megállapodék: a' guerillerók nem magyarázhatván-meg vezéröknek illy igen nagy merészségét, hasonlólag mintegy elhűlve várakoztak.

Qui vive? kérdé Miguel.

Vive la constitution! felel a' szállítványt vezető tiszt.

Vive le roi! meure la constitution! viszonz a' guerillerónak rendítő szava.

Valami rémitő fekvék e' gyorsan váltott párbeszédben, melly egyszersmind halálos fenyegetést foglalt magában. Miguel szavára egyszerre valamennyi emberének puskája elsült, mit a' bércznek ehoja számtalanszor ismételt.

Ez jeladásul szolgált, 's azon pillanatban az országutnak egész szikla-során guerillerók állának, kiknek tüzeik jó szerencsére minden felé csillogtak. Egyszerre világos lön a' táborban; az örök üszgöket gyűjtának-meg a' legmagosb csucsokon. Minden oldalról hangos ismertető jelek hallattak, valamint megtámadásnál szokott lenni. A' tisztek parancsolatot vettek d'Erolès bárótól, és a' Migueletektől jelentéseket kaptak, mellyeket ezeknek vezérök perczről perczre küldözgetett.

Az alkotványosok (constitutionalisták) lovagjaiknak sorában rémitő volt a' Migueletek lövése után a' vonakodás és meglepés pillanatja. Nehány megsebesült lovak ágaskodtak, és a' sorokban rendetlenséget okoztak: a' legénység már futásra kezdett oszlani.

Vezérök kétségbeeső erővel fordítá lovát serege előtt keresztbe az uton, 's kényszeríté embereit, hogy mozdulatlanul állják-ki az ellenség tüzelését. Egy pillanatban kitanulá helyzetét, 's tudta, hogy csak ama hadseregnek előbocsátott őrszemével van dolga, mely most a' hegység rónáján mozgásba jött. Előtte nyílt volt az ut. Azonnal felosztá tehát seregét két osztályra; egyike a' foglyokat háta megé lóra vette, és a' Migueletek sikereflen tüzelése 's átkozása közt előre vágatott, míg a' vezér a' másik osztály csucsán a' hátrálást védte, és Miguelnek 's övéinek megtámadását állá-ki.

Miguel segítettve az illy hirtelen megtámadással mindenkor párosulni szokott rendetlenség által, visszaüze az országuton legmeszszebbre előhaladtakat, midőn az utósó lövések egyike közben lóra öszverogyott. Nehány percz mulva az alkotványosok szeme elől eltűntek; de vezérök elfogattatva d'Erolès báro elejébe vitetett.

Az öreg vezér (generál) ama fekvőágyául szolgált zsúp mellett, mely keresztbe két állított fegyveren függő köpönyeggel terítettbe, állva hallgatá a' Miguel csatája iránt hozott izenetet, melyet a' fogoly megjelenésekor keresztbe vetett karokkal egykedvűleg, gőgösködés nélkül szakasztott félbe, csak azon örvendő, hogy a' vezérsége alá bizott csapatot megmenté.

Kapitán! — mondá Erolès a' fogolynak — tudja, hogy Mina tegnap előtt egyik elfogott segédisztemet agyonlöveté. Valamint tehát kegyetek folytatják a' háborút: úgy, Madonnára mondom! folytatjuk majd mi is. Az ur holnap napkeltekor meghal.

A' fogoly tiszt mozdulatlanul tekinté reá.

Kegyetlen ugyan, de igazságos tett! — folytató a' vezér. — Kiván még valamit kegyed halála előtt?

Parancsnok! csak egy köpönyeget ezen éjre! — mond a' tiszt.

Ezen szók hangjára Miguel öszve rezzent. Figyelmesen nézett az alkotványosra, 's az örömnök villáma vonaglott szemeiben. — „Generál! — mondá most belső indulással remegő hangon — ajándékozza nekem ezen Negrónak életét!”

D'Erolès báro jelt adott a' fogoly elvezetésére, 's azután Miguelhez fordulva komoly hangon felele: Nem lehet! igazságot kell szolgáltatnom.

A' hegycsucok éppen pirosulni kezdének a' hajnali fény első sugáritól, midőn Miguel a' még alvó fogolyhoz lépett. — „Fel, pajtás! — monda hozzá vállára csapván — fel, már a' nap is beköszönt!”

Valóban, csakugyan! — felel a' tiszt a' nélkül, hogy legkisebb megindulást mutatna. — Csak egy pillanatnyi időt kérek még, hogy lelkeket Istennek ajánljam; azután szolgálatjára leszek. — Most letérdelt, 's imádkozék a' nélkül, hogy a' fegyvereiket megtöltő

Migueletek által okozott csörgés őt ezen ajtatos kötelességében háborgatná. Midőn azt elvágá, felkelt, 's a' homlokát kezével támogatva és mélyen gondolkozva egy sziklatuskón ülő Miguelhez menvén monda: „most pajtás készen vagyok!”

A' Guerillero megrezzenve, 's a' fogolynak kezét hevesen megszorítva csendes hangon kérdezé: „hát kapitán! már nem ismer engem?”

A' tiszt mintegy emlékezetét erőtetve felele: Nem! de mennyire tudom, kegyed engem elfogott, sőt, ha nem hibázom, ön maga volt, ki a' vezért felszóllítá, hogy nekem az örök valóságra uti levelet adjon. Én ezért nem neheztelek az urra. Tegye-meg kötelességét.

Ismerem azt, 's teszem is — felelt Miguel. — De a' kapitánnak emlékezte igen gyenge, mint veszem észre. Szerencsémre az enyim jobb, 's ez okból a' Col de Porpès-t még nem felejtém-el.

E' nevezetre, melly a' fogolyban dicséretes és jótékony emlékeztetést ujitott-meg, a' tiszt még egyszer Miguelre tekinté. Olly mozdulatot tett, mintha Miguel megismerte volna; de azonnal hallgatott, midőn látná, hogy a' Guerillero rendelést tön d'Erolès báro parancsának teljesítése végett.

Tizenkét Migueletek carabin-csőveikkel fegyverkezve állának készen, 's nyugtalanul látszattak jeladásra várni, hogy boldogtalan munkájokat végrehajtsák.

„Térdre!” kiálta Miguel olly hangon, mellyet fenyegetőleg és erősen igyekezék kimondani.

A' fogoly egyik térdére ereszkedék, 's homlokát nyugottan és kevélyen fordítá a' puskát neki szegző katonák felé.

Miguel most egy lépéssel a' lövő-szak (Peloton) elejébe állott, mondván: „Ferdinand királynak az én és kegyed törvényes urának nevében vissza adom kardját az urnak. Viseli-e azt még tovább is királya ellen? Menjen most kapitán! Az ur szabad! Talán még néha meg fog emlékezni Miguelre, a' guerillóra.

Ekkor egymás karjai közé omlottak.

Mi kielégítettük egymás adósságát! — monda végre Miguel, és a' tisztet elkíséré a' barcellonai ut felé egészen a' hegy tövéig. Egy óra mulva visszajöven a' táborba, d'Erolès báro előtt állva várta ennek felébredését.

Ah, te vagy, Miguel? — mondá a' feltekintő generál.

Vezér! — felele nyugodtan a' guerillero, 's carabinját, pisztol-jait, és törét amannak lábaihoz tevén — én engedetlen valék parancsa iránt — ime itt van fejem.

Hogyan Miguel, talán a' tegnapi foglyot — —

Nem lövöttem agyon — hanem elbocsátám — ő már szabad.

Szabad !! — kiálta d'Erolès haragos fenyegető hangon, melly előtt mindenki, csak Miguel nem reszketett.

A' vezér ur nekem megtagadá megkegyelmeztetését, és így abban én részesítem őt a' király nevében. Élete helyett vegye-el vezér ur az enyimet!

Es a' guerillero, olvasójának keresztjét csókolva, letérdepelt, hogy a' hálalt elfogadja.

Az öreg generál egy pillanatig határozatlanul állá. Egy könny-csepp csilámlott szemében. Végre kivoná kardját, 's vele Miguel vállát érintve mondá: „Derék Miguel! te kegyelmet osztál a' király nevében; én tehát a' király nevében sz. Ferdinand vitézévé ütlek. Kelj-fel, 's öleld-meg barátodat.

Egy pillanat mulva kérdé a' vezér a' Migueletet: „tudod te azon tisztnek nevét, ki életét neked köszöni?“

Elválásakor mondá csak meg.

Hát mi a' neve?

Zumalacarrè guy!

Hihető, hogy e' történet után nem sokára lépett által Z. a' vallási sereghez mint kapitán; mert még 1822-ben Ferdinandnak a' Cortesek kezeiből kiszabadulása és visszatérése után a' katonai rendek ezredében alezredessé, 's később a' 15-ik linea-regiment-nek ezredesévé neveztetett. Ferdinand királynak mindig hive maradt; ámbár a' saliai törvény megsemmisítése után Don Carlos iránt vonzalmát is kinyilatkoztatá, sőt ígérte, hogy Ferdinand holta után Carlost ismerendi királyának. Ez okból nem csuda, hogy hivatalától megfosztva Madridba vitették; hol azonban az ellene hozott vádak-tól kimenté magát, és szabadon bocsájtatván előbbi hivatalába tétetése iránt a' király kiadá a' paracsolatot Quesada hadministernek, Z. ellenségének. Ez után történt, hogy Z. Carlos által a' beirai herczegné lakásába hivattatott, hol az infant megdicséré azon jeles vi-seletét, hogy a' király ellen felkelt pártosok esalogatásait vissza utasítá; de egyszersmind kijelenté a' herczeg, hogy királyi bátyja holta után Z. segedelmére számot tartand. — Z. ezt meg is ígérte. — Quesada azonban folyvást üldöze őt, 's ez okból a' királynak holta előtt csak 4 hónappal nyerheté-meg régi ohajtása teljesítését, hogy Pampelunába hitéséhez 's háznépéhez vonhassa magát. A' király meg-halt, 's Zumalacarrè guy 8 hónap mulva Carlos részét védő önkény-tes csapatnak, jelesen pedig 1833-ki oct. 11-én az V-ik Károly ki-rályt kikiáltó Navarraiaknak, sőt Santoz-Ladron, Eraso, és Itur-aldes után a' Carlisták egész seregének fővezérévé lön. Ereje napról napra nevedék; Quesada, Rodil és Mina nagy hírét meg-töré; Valdest visszavonulásra kényszeríté, kinek hadi dicsősége,

ugy látszik, Amescuas csatamezején semmivé tétetett. Krisztina királyné emberei rendre megadják magokat, 's nevelik Carlos seregét, melyet egyébiránt még rendesen ruházni 's felfegyverkeztetni se lehetett. — Legközelebb azon hír jött, hogy Z. jun. 18-kán Bilbao ostrománál tetemesen megsebesítettett volna jobb csipelyében, vagy jobb czombjában, 's ennek következtében jun. 25-én dél előtt 11 órákor meghalt.

Képe, mellyel kedveskedünk, állítólag tökélyesen hasonlít eredetijéhez. Borundában egy szikla tövében vagy Roncevaux völgyében ül, biskayi földmives öltözetében, és navarrai lakosoknál szokott sipkában, midőn Valdes jövetelét vagy a' csata-térről Pampe-luna sánczai megé vonulását jelentik neki.

TERMÉSZET-TUDOMÁNY 'S TÖRTÉNET.

Fekete vizek. Déli Amerikában, az orinokoi környék felső részében, az északi szélesség harmadik és negyedik foka között, mint Maltebrun tudósít, fekete vizek által lepetik-meg az utazó szeme. Atabaco, Temi, Tuamani és Guainia folyók vize egészen kávészínű. A' palmafák árnyéka alatt ezen víz egészen feketévé lesz; de átlátszó edényekbe töltve szép arany színt játszik. Ezen vizek arról nevezetesek, hogy bennük se halakat, se krokodilokat nem találni, hogy hűvesebbek vagy is frisebbek másoknál, 's partjaikon kevesebb Moskitó-légy találtatik; a' levegő is sokkal egészségesebb e' vidékben. Illy fekete színök alkalmasint valamelly szennanyag felolvadásából származik.

Levegői sötétség. Kiachtából írják 1834-ki december 6-káról. „November 12. és 13-kán Tsuru-Chaitu erősségkörnyékében valamelly rendkívüli tűneménynek voltunk tanúi. 12-kén mintegy délutáni két órákor az ég a' szomszéd hegyek körül elsetétedni kezdett; kevés idő alatt ezen sötétség az egész látkörön elterjedt, 's egyre másra annyira szaporodott, hogy még az est bekövetkezése előtt az egész tájék mély sötétségben feküdt. Következett napon (13-kán) a' levegő állapota ugyan az 's a' nap rejtve maradt, és alkonyati homály uralkodott egész napon által. A' levegő valamelly füst felétől tikkasztó lett, de e' füstnek éppen semmi szaga nem volt, 's már éjjel felé azon éjszakkéleti szelek által szétoszlott, mellyek már délutáni 4 órákor keletkeztek 's mindinkább hevesebbek levének. E' tűnemény következtében a' partokon és Argun folyó jégtábláin valamelly barna minden szag nélküli, 's igen-igen sós ízű por találtatott. A' mezőket hasonló por lepé el, csak hogy ez kevéssé verhenyeges volt. Ha lóháton ment valaki e' mezőkre, jó forma porfelleg keletkezett nyomából, melly a' torokban és orrban viszketeget okozott. (A' Tsuru-Chaitu erősség, mellyről itt szó van, Irkutsk kormány-kerületben fekszik Argun folyó bal partján, melly, míg Schilchával egyesül, Dauriának határait teszi, 's azután az egyesült folyó már Amur nevet visel.) A' sz. pétervári külső dolgokra ügyelő ministerium ázsiai departementja e' porból nem mustrát kapott. Egyébiránt a' nevezett tűneményt ezen tartományokban meg soha se tapasztalák.

K Ü L Ö N F É L E.

Temetkezési szokás. A' skót felföldön rendszerint számos társaság szokott egybegyülni valamelly halottnak eltakarítására, 's a' test dunda-szó mellett kísértetik-ki sirjához. Ott letéttetik a' földre, 's melléje egy veder pálinka; már most, mielőtt a' pálinka el nem fogy, addig a' testet nem szabad eltemetni. Ha valamelly háznépnek nincs elég pálinkája, az neki nagy szégyenére válik. Jöttek elő esetek, hogy egy szegény özvegynek férje temetésekor egyedül csak a' pálinka 50 font sterlingébe került.

Nevezetes álomjáró. Monsieur Lorent, Troyeshan, többszer meg szokta látogatni Renard asszonyságot, kivel régi barátságban és bizodalomban élt. Egykor éjjel történt, hogy Renard asszonyt szörén-szálán kirabolták. Gyanúba több személyek estek, kik valamenyin törvényszék elébe idéztettek. De hogyan jutott volna eszébe Renard asszonynak az ő régi barátjában csak egy perczig is kételkedni? Azonban, szerencsére olly férjfiúra bizatott a' dolog megvizsgálása, ki magát külszin által nem igen hagyá megvakíttatni. Ő kémeit Lorent körül is felállította, 's nem sokára láták, miképpen Lorent éjjel álmában ágyából felkelvén a' kertbe ment, 's ott az elásott jószágokat rendre vizsgálgatta. Az álomjáró bevitetett, 's hamar kivallotta, hogy ő volt a' tolvaj.

J E L E S M O N D Á S.

Vigasztalás.

Te! kit sokszor kimondhatlan
Fájdalomba merít az,
Hogy ok nélkül a' méltatlan
Irigy nyelve rágalmaz;

Halld barátod enyhe szavát,
Midőn vérez az marás:
„A' gyümölcsnek is csak javát
Szokta rágni a' darázs.“

Bürger után gr. Teleki Fer.

Alku. Időnkben minden alku szerint történik többnyire; — érdem és sziv külszin, melly már csak idvezlő 's bucsúzó tisztí beszédekben kellő; itt is jobhára csak képleg; azért a' gazdag nősüendő bátran lép a' leány elébe, és pénzcsörgetve keres utat érzékeny szívéhez.

Kisfaludy Károly.

Tisztelet. Ha tiszteltetni akarunk, szükség, hogy indulatosan ne szeretessünk. A' szeretet merészebb a' gyűlölségnél, 's olly szabadságokra vetemedik, mellyek a' tisztelettel össze nem férhetnek. Nem jó, ha rendkívül fél valaki tőlünk; de az sem jó, ha ingyen-géden szeret: ez meghittséget szül, 's annyiban hanyatlak a' tisztelet, mennyiben a' szeretet nevededik. Nem indulatossággal, hanem tisztelettel egyesüljön a' szeretet.

Heydenreich után L...cs Amalia.

Gondolatok. Az alkalom fél szerencse, mellyet a' szorgalom egészít.

Dicséretet vadászni hiúság, megnyerni szerencse, megérdemleni egyedül csak az erényé.

Ha az emberi élet munkából áll, ekkor a' henység nem élnek.

S z ó r e j t v é n y.

Társalkodni megszüntem már

Két végsőm soha se hever,

A' földi halandókkal,

Hogy élj, benned szünetlen ver;

Éreztettem sok jót 's rosztat,

Három végsőm hogy ha nagy,

Mondják, hajdan azokkal;

Kerted 's szőlőd gyakran fagy.

Csattáról Székely János.

Előbbi rejtvény: 1) A' gombostő fejek. — 2) A' tele hordóba. — 3) Mivel ő erősebb annál, különben farka mozgatná a' kutyát. — 4) A' szőrösre.

Szerkezi Róthkrepf Gábor, balpiacz 86. szám.

Nyomat. Trattner-Károlyi, uri utza 612.

Lumalacarreguy Tamás.

1835. 56-ki Piegelő mellé.

